

Nağdəli ZAMANOV

Tibb elmləri üzrə fəsləfə doktoru, dosent

AŞIQQ ŞƏMŞİR YARADICILIĞINDA USTAD-ŞAĞIRD MÜNASİBƏTLƏRİ

Ustad-şagird münasibətləri özlüyündə ciddi etik dəyərlərdən sayılır. Tarix boyu ustad-şagird münasibətlərinə həssaslıqla yanaşılmış, bu münasibətlər, necə deyirlər, ilahiləşdirilmişdir. Yunan təbib və filosofu Hippokratın həkim andında deyilir: “Müəlliminin övladlarına çətinlik anlarında maddi və mənəvi köməyimi əsirgəməyəcəyəm”. “Ustadına bərəkəllah!”, “Ustadına əhsən!” kimi ifadələr ustad-şagird münasibətlərinin qədim tarixə malik olmasından xəbər verir.

Müasir dövrdə ustad-şagird ənənələrinin qorunması yolunda folklorşünas alim Füzuli Bayatın fikirləri ilə tanış olmaq yerinə düşər: “Aşıqlıq sənətini, saz mədəniyyətini nəsil-dən-nəslə ötürən və bir çox qaydaları, kriteriyaları, prinsipləri olan bu mədəniyyət növünü formalaşdıran ən önəmli ünsürlərdən biri usta-şagird əlaqəsidir. Aşıqlıq sənətində əsaslı yeri olan usta-şagird münasibəti keçmişdən bugünədək gəlib keçmiş ustad aşıqların sənətinin, bilgisinin, təcrübəsinin sonrakı nəsillərə ötürülməsini təmin edən körpüdür. Məhz usta-şagird ənənəsi nəticəsində müxtəlif aşıq mühitləri, məktəbləri və qolları yaranmışdır ki, bu da sənətin çeşidliliyini saxlamışdır. Aşıqlıq sənətində önəmli olan əsas cəhət aşığın ustadı ilə anıldığı kimi, ustad aşığın da yetişdirdiyi şagirdləri ilə xatırlanmasıdır. Aşıqlıq sənətinə başlamanın bacarıq və istəkdən sonra şagird olmaq üçün haradan başlaması, nələrə diqqət etməsi lazım olduğunu bilməsidir. Hər şeydən öncə, şagird onu aşıqlıq sənətinə hazırlaya biləcək

ustad bir aşiq seçməklə işə başlamış olur. Təbii ki, bu seçim ya şagirdin özü tərəfindən, ya da onun atası, qardaşı və ya hər hansı bir qohumu tərəfindən edilir. Hər məclis ritualdır, şagird isə bu ritualdan keçmiş, profan dünyanın insanından qutsal aləmin varlığına çevrilmiş sənətkardır. Aşıqlıq ritualından keçən şagirdə ustad xalq arasında özünü necə aparmağı, ədəb-ərkanı, böyük-kiçik yeri bilməyi, namuslu olmağı, məclis keçirəcəyi bölgənin adət-ənənəsini öyrənməyi də öyrədir. Hər halda aşıqlığın ədəb-ərkan konsepsiyasını Aşiq Ələsgər qədər dəqiq tərif edən ikinci bir sənətkar tapmaq mümkün deyildir:

*Aşiq olub diyar-diyar gəzənin,
Əvvəl başda pür kamalı gərəkdi.
Oturub-durmaqda ədəbin bilə,
Mərifət elmində dolu gərəkdi.*

*Xalqa həqiqətdən mətləb qandıra,
Şeytanı öldürə, nəfsin yandıra.
El içində pak otura, pak dura,
Dalısınca xoş sədalı gərəkdi.*

Ancaq bu gün sürətlə inkişaf edən texnologiya, kompyuter, kütləvi informasiya vasitələri usta-şagird münasibətinə də təsir göstərmiş, bu köklü ənənəni zəiflətməmişdir. Usta-şagird ənənəsinin zəifləməsinin, qismən də unudulmasının səbəblərindən biri kommunist rejiminin aşıqlara da təbliğat aparatının bir parçası kimi baxması, digəri də müstəqillikdən sonra saz çalmağı, oxumağı öyrədən musiqi məktəblərinin, kurslarının açılmasıdır”.

Şagirdin qarşısında tələblər qoyulduğu kimi ustadın da yerinə yetirməli olduğu vəzifələri vardır. O, şagirdə bildiklərinin hamısını öyrətməli, onu kamil sənətkar kimi yetişdirməli, şagirdlə yaxşı rəftar etməli, ona öləne qədər atalıq qayğısı göstərməlidir. Aşıqlıq sənətində az da olsa bəzi aşıqların bir deyil, bir neçə ustadının olması bir tərəfdən müasir dövrdə şagirdlərin nisbətən sərbəstliyi ilə bağlıdır, digər tərəfdən ustadın özünün şagirdin tələblərini yerinə yetirə bilməməsidir.

Professor Sədnik Paşayev, prof. İlham Məmmədli ustad-şagird məsələlərinə “Qurban bulağı” timsalında aydınlıq gətirirlər. XIX əsrdə vətənin ucqarlarında – Kəlbəcər dağlarında aşiq məclislərinin yaradılması insana bir möcüzə kimi görünür. Həm də “Qurban bulağı” məclisinin ən diqqətçəkən cəhəti o idi ki, təkcə aşiq yaradıcılığını öyrənməklə və inkişaf etdirməklə məşğul deyildi. Qurban bulağı – Ağdabanlı şair Qurbanın məktəbi Kəlbəcər əbədi mühitinin formalaşmasında mühüm amil olmuşdur.

Akademik Muxtar İmanovun da bu məsələlərə öz baxışı var: “Güclü səs, coşqun təb, iti yaddaş, saza-sözə sonsuz həvəs – İlahinin verdiyi bu nemətlərlə atası yanında şagirdliyə başlayan Şəmşirin ustad-dan öyrəndiklərini bircə sözlə ifadə etsək, bu məqamda “ənənə” sözünü işlətməliyik”. Digər tədqiqatçılar da yeri gəldikcə bu barədə öz fikirlərini qeyd etmişlər: “Aşıq Ələsgər, Ağdabanlı Qurban kimi saz-söz nəhənglərindən ustad dərsi alan Dədə Şəmşir özü sonralar ustad olmuş, sağlı-ğında Dədəlik titulu qazanaraq 50-dən çox şeyirdə aşılıq sənətinin sir-rini öyrətmiş, öz növbəsində onlardan el-obada şan-şöhrət tapanlar olmuşdu”.

Ustad-şagird münasibətləri Azərbaycan aşığı sənətinin bel sütunudur, desək, yanılmarıq.

XX əsrin əvvəlləri aşığı yaradıcılığının görkəmli nümayəndələrindən Növrəs İmanın “Gəlib-gedib” rədifli qoşmasında Aşıq Şəmşirin şəcərəsi poetik bir üslubda xalqa tanındır. Bu qoşma həm də Növrəs İmanın öz ustadlarına olan dərin duyğularından, ehtiramdan, ustada sədaqət ruhu aşılaraq əxlaqi keyfiyyətdən xəbər verir:

*Qumru tək ləhcəli xoşdandı Qurban,
Türfə gözəllərdi dərdinə dərman,
Nə olsa, dilində hazırdı fərman,
Ləfzi, həm mənası düz gəlib-gedib.*

Növrəs İmanın Miskin Abdal, Vaqif müqayisəsi bir daha İslamın təməl prinsiplərinə sadiqliyi, utilitar gözəlliyə aludə olmamağı, təqvaya malik olmağı önə çəkir:

*Yaxşı bəyənmişəm Misgin Abdalı,
Cəm imis başında huşu, kamalı,
Vaqif qarışdırıb çox qilü-qalı,
Sözlərində gəlin, qız gəlib-gedib.*

Professor Qəzənfər Paşayev də ustad-şagird münasibətlərinə aydınlıq gətirir: “Adını çəkdiyimiz kitablarda və saysız-hesabsız məqalələrdə Aşıq Şəmşirin həyatı, mühiti və poetik irsi tədqiqat süzgülündən keçirildiyindən burada ancaq bir-iki məsələdən söz açmaqla kifayətlənəcəyəm. Şəmşir 1920-ci ildə yeddiillik məktəbi bitirmişdi. Bu, o zaman üçün nəinki əyalətlərdə, hətta mərkəzlərdə belə hər adama qismət olmurdu. Şəmşir aşılığı atası, şairlik təbi olan elmlı, bilikli Ağdabanlı Qurbandan öyrənmişdir. Klassik aşığı poeziyasını mükəmməl bilirdi, sinədəftər idi. Bu münasibətlə bir şeirində yazırdı:

*Şəmşirəm, Qurbanın nişanəsiyəm,
Böyük aşıqların dəftəriyəm mən”.*

Aşıq sənətinin yaşadılması və sonrakı nəsillərə ötürülməsi ustad-şeyird əlaqəsi ilə gerçəkləşir. Aşıqlığın ortaya çıxdığı tarixdən bu günə qədər ustad-şeyird münasibəti baxımından çox şey dəyişsə də, dəyişməz qalan aşıqlıq sənətinin musiqi, avaz və şeir üçlüyündə bir başqasına öyrədilməsi və gələcək nəsillərə ötürülməsidir:

*Adım Ələsgərdi, mərdi mərdana,
On iki şeyirdim işlər hər yana.*

XX yüzilliyin əvvəllərində hələ də ustad-şeyird ənənəsi qorunmaqda, ustad aşığa xidmət göstərmək mərifət sayılmaqda idi. Göyçə aşıq mühitinin görkəmli saz ustası Aşıq Növrəs İman ustadlığın önəmi haqqında belə yazırdı:

*Mərifət lazımdır əzəl binadan,
Öyüt-nəsyət gərək ata-babadan.
Yüz il cəhd etsən də, qalarsan nadan.
Xidmətin olmasa kaml ustada.*

Məmmədhüseyn Təhmasib isə yazır: “Bu, xüsusi bir məktəb, xüsusi bir müəllimdir ki, özünə görə proqramı, qanun-qaydaları vardır. Əsrlərin sınağından keçmiş bu təlim üsulu indi də şagird yetişdirmək işində tətbiq edilməlidir. Bu təlimin düzgünlüyü, həyatiliyi sayəsindədir ki, hər bir yerdə yazıya alınmamış saysız-hesabsız şeirlər, bayatılar, yüzlərcə böyük və kiçik həcimli dastanlar zəmanəmizə qədər yaşayıb gəlmişdir”.

Aşıq Şəmşirin sənətkar böyüklüyü bir də onunla şərtlənir ki, o, öz doğma atasına belə bəsirət gözü ilə baxa, onun qiymətini obyektiv verə və bizləri də öz doğmalarımıza münasibətdə obyektiv olmağa səsləyə bilir:

*Oxumuşdun ərəb, farsı,
Kəlamının qalib yarisı.
Gürşad təbin gəzib Marsı,
Fikrin tutam, tutam sənin.*

Əqidə yolunda mala, pula susamayan şagirdlər ustadın “Səni” rədifli gəraylısında qələmə alınır:

*Bəllidi sənin ustadın,
Şəmşir unudarmı adın?!
Mala, pula susamadın,
Küsdürməsin sözüüm səni.*

Təvazökarlıq kimi etik dəyər əsl sənətkarlara xasdır ki, “Sənin” rədifli gəraylıda ustad atası şair Qurbanı Aşıq Ələsgərdən ayırmır və onların yanında “naşı” olduğunu dilə gətirməklə gənc aşıqlara, yazarlara nümunə göstərir:

*Ələsgərin sirdaşısan,
Ustalıqda yanımlısan.
Şəmşir, hələ sən naşısan,
Güzəşt olan xitam sənin.*

Aşıq Şəmşir yaradıcılığında ustad-şagird dialektik vəhdəti Füzuli Bayat və Qəzənfər Paşayevin əsərləri ilə yanaşı, Azərbaycanın Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun da yaradıcılığından yan keçmir. Şair Dədə Şəmşir timsalında ustalara münasibətdə biganəliyi tənqid edir: “Hər görüşdə, hər söhbətdə Aşıq Şəmşirin şair və aşıq, ustad və ozan ömrünün yeni bir hikməti açılır, təzə bir çaları üzə çıxırdı. “Ustad görməyən işi xam qaldı” deyiminin nə qədər ilahi bir gücə qadir olduğunu ustadı hər dəfə yenidən kəşf edəndə daha geniş anlamda başa düşürdüm. Heç bir kitabda oxumadığım, heç kəsdən eşitmədiyim Allah kəlamları, ustad deyimləri, dinimizin və dilimizin qüdrətiylə bağlı xoruz səsi eşitməyən mətləblər vardı Dədə Şəmşirdə. Bizim biganəliyimizin ucbatından hamısını özü ilə apardı”.

Osman Əfəndiyev hələ 1983-cü ildə sənətdə həmkarlıq prinsiplərini, etik münasibətləri Aşıq Şəmşirlə Səməd Vurğunun dostluğunda açıqlayır: “Aşıq Şəmşirin məşhur “Səni” rədifli qoşmasında da Səməd Vurğunun sənətini, şəxsiyyətini ehtiramla tərənnüm etməsi, şairin xalq arzularını, xalq idealını ifadə etməsini bu qoşmada mənalandırması diqqəti cəlb edir. Aşıq Şəmşir Səməd Vurğunun timsalında böyük elin böyük nəğməkarını görür, onun sənət amalını, eyni zamanda özünün amalı hesab edir:

*Əzəldən başına cəm olub kamal,
Sevir oğul kimi səni el, mahal.
Azad ölkəmizdə hər zaman ucal,
İstəyir könümüz bu sayaq səni.*

Şagirdinə ünvanladığı “Oğlum” rədifli qoşmada Aşıq Şəmşir naşükürlük etməməyi, tənəzzüldən qorxmamağı, “qənaət insanın gözəlliyidir” prinsipini əldə rəhbər tutmağı tövsiyə edir:

*Qorxma tənəzzüldən, tərəqqidən qorx,
Nəyin varsa, istəyinə demə yox.
Haqqın vergisinə şükr elə sən çox,
Nə tapsan, etginən qənaət, oğlum!*

Əslən Kəlbəcərli şair-publisist Yusif Hüseyn Aşıq Şəmşir böyüklüyünün qaynaqlarına toxunur, Ustad yanında göz açıb təlim-tərbiyə almağın elə ustadlığa gedən yol olduğunu poetikcəsinə təqdim edə bilir:

*“İlk ustadı öz atası,
İlk məktəbi bu ev oldu.
“Ustad” oğlu şəyird olmaz, –
Atalardan qalan yoldu”.*

Ustad-şagird, mürşüd-mürid məsələlərində ilkin olaraq düzgün həyat tərzini önə çəkilir:

*Mənim ustadımı salsan yadına,
Uzaqdan diləsən, çatar dadına.
Əyri-oğru deməsinlər adına,
Olma el içində xəcalət, oğlum!*

“Ola” rədifli qoşmada Aşıq Şəmşir keçmişlə (dərs aldığı ustadlar) gələcəyi (özünə oxşayan cəsur övladlar) birləşdirər, onlar arasında mövcud olan varisliyi yarada, bu varisliyi oxucularına çatdırır:

*Dahi bilə dərs aldığı ustadı,
Ucalar dünyada tər-təmiz adı.
Özünə oxşaya cəsur övladı,
Oğlu da, qızı da hünərvər ola.*

Aşıq Şəmşir xoşbəxtliyi onunla bağlıdır ki, onun ustadı öz atası Ağdabanlı şair Qurbandır. Şagirdi də oğlu – nasir, publisist, şair Qənbər Şəmşiroğludur. Xoşbəxtlik odur ki, ilkin mənbələr dəyişikliksiz olaraq xalqa çatdırılır. Qənbər Şəmşiroğlu “Alışar məzarım, yanar məzarım...” məqaləsində yazır: “Atam deyərdi ki, ay bala, *kamillik* şahlıqdır. *Kamil*

sənətkar o şəxsdir ki, yalnız öz sənətinin *ustadı* olmaqla qalmır, həm də adamlara xeyir verməyi bacarır. Keçmiş *ustadlarını* bir an da olsun unutmazdı. Sözüünün əvvəli də Ələsgər əmi idi, axırı da. Atam tək-cə aşiq sənəti ilə məhdudlaşıb qalmırdı. Hansı sahədə olmasından asılı olmayaraq əsl sənətkarın xiridarıydı. Müasirləri olan Bülbülün, Xanın vurğunu idi. Atam üçün dostluq müqəddəs nemət idi. Bizimlə söhbətlərində həmişə möhtərəm *dostlarından* danışar, *dostluq* haqqında ibrətamiz hekayələr söyləyərdi. Ustadları yaddan çıxarmaq olmaz deyirdi”.

*Nökəriyəm bu hörmətin,
Böyük adın, məhəbbətin.
Yadımızdan çıxar çətin:
Nə Ələsgər, nə də Qurban.*

Ustadlarını yaddan çıxarmayan böyük sənətkar özü də yaddaşlardadır. Tibb elmləri doktoru, professor Zərraf Təhməzoğlu elə Aşiq Şəmşir üslubunda da ustad-şagird münasibətlərinə yeniyetmə yaşında aydınlıq gətirir:

*Ulu dağsan, bir təpəyəm,
Ətəyinə baş söykəyəm,
Tut əlimdən, mən körpəyəm,
Təbimsə az, Dədə Şəmşir!*

Mürşidə sadıqlıq, ustada hörmət aşiq sənətində mühüm bir yoldur. Göyçə aşiq ocağının azman sənətkarı olan Aşiq Ələsgər irsinə hörməti, o hörməti pak saxlayan eli-obanı təmsil edən elə Aşiq Şəmşir özüdür:

*Min döşü atlanan çıxsə meydana,
Ələsgərin azarkeşi bil, mənəm.
Danışmıram hədə, üzrü-bəhanə,
Hörmətini pak saxlayan el mənəm.*

Aşiq Ələsgəri özünə pir hesab edir, özünü Ələsgərin solaxay əli hesab edir:

*Sənətimin zanəsinə dər salan,
Cəfa çəkib qətrə-qətrə tər salan,
Qulluq edib, öz pirindən dər alan,
O saz çalan bir solaxay əl mənəm.*

Az-az sənətkarlar qismətidir ki, atası ona ustad olmuş olsun. Ağdabanlı şair Qurban Aşiq Şəmşirin atası, Miskin Abdalınsa nəvəsidir.

*Şəmşirəm, ustadım Qurbandı əsas,
İstəyəm ellərə dua-iltimas.
Beş qatar yazmışdı dildönməz cinas,
Çox şadam ki, bilən belə yol, mənəm.*

Gözəl nitq, şüur, idrak, ustad-şagird münasibəti kimi etik dəyərlər “Adını” müxəmməsində rəvan bir dildə verilmişdir: Mirzə Ələkbər Sabirə həcv deyən birinə tutarlı cavab bir daha şeirin, poeziyanın, əsasən də Azərbaycan şeirinin bölünməzliyi ideyasını ortaya qoyur. Mirzə Ələkbər Sabir üslubu və aşiq yaradıcılığı – ilk baxışda fərqli görünən bu baxışların eyniliyinə Ustad aydınlıq gətirir:

*Sabirə həcv demə,
Əsli kamal sahibidi.
Kəskin huşun, fərasətin,
Cahi-cəlal sahibidi.*

“Çoxsaylı şagirdləri olanlara, şairlərin ustadlarına, çevik təfəkkür sahiblərinə həcv demək olmaz” həqiqətini poeziyadakı naşılara ünvanlayır:

*Kəlmələri mirvaridi,
Çox yaşıl-al sahibidi.
Şairlərin ustadıdı,
Elmi-mahal sahibidi.
Neçə min şagirdi var,
Vəsf edir hər an adını.*

Başqa bir “Ola” rədifli qoşmada Aşiq Şəmşir dialektik inkar qanunu ilə idarə olunan ustad-şagird münasibətinə aydınlıq gətirir:

*Dahi bilə dərs aldığı ustadı,
Ucalar dünyada tərtemiz adı.
Özünə oxşaya cəsur övladı,
Oğlu da, qızı da hünərvər ola.*

“Ustadların yolunu tutan özü də ustad olacaq”, “ustad yolunu tutanı el də bəyənər” fəlsəfəsi Aşıq Şəmşir yaradıcılığında gənc aşıqlara ünvanlanır:

*Cavan aşıq, bizim ellər bəyəndi,
Sidq ürəklə o tutduğun yolu hey.*

*Qiymət verdin Ələsgərə, Qurbana,
Tufarqan Abbasi gətirdin cana.
Şeirini bənzətdin bağı-gülşana,
Sanki açdı ilk baharın gülü hey.*

Aşıq Şəmşir poeziyasında ustada sonsuz məhəbbət, öz dövrünün sənətkarlarına olan məhəbbətdən seçilmir. Onun Səməd Vurğunla bağlı qələmə aldığı şeirlər dostluğa, sənətə ülvi məhəbbətdən xəbər verir:

*Şəmşirin işrəti sənsiz hədərdi,
Sənsizlik hər dərdədən daha betərdi.
Sən mənə vermişən dağ boyda dərdi,
Qəmli kirpiklərim qana toxundu.*

*Böyük tacidarım, kamil sənətkar,
Sənsən mənim pak ustadım, Ələsgər.
Yadımdan çıxarsa yazdığın əşar,
Qopar o gün qiyamətim, Ələsgər.*

Aşıq Ələsgərlə bağlı yazılan sənət inciləri Aşıq Şəmşirin ustad-şagird münasibətlərinə nə qədər əhəmiyyət verməsini göstərir. Təkcə bu misralar Dədə Şəmşir şəxsiyyətinin böyüklüyünü bir daha təsdiqləyir:

*Ürəyimdə istək, dahı sən oldun,
Sənətimin qibləgahı sən oldun.
İdrakımın mehri, mahı sən oldun,
Fikrim, zikrim, bar-baratım, Ələsgər.*

Ustada hörməti gələcək övladlarına, nəsillərə bir vəsiyyət kimi, bir nəsihət kimi çatdırır:

*Şəmşirdən söyləmək, səndən eşitmək,
Ustadın yolunu biləsən gərək.
Ad qazan ellərdə sən də mənim tək,
Səni ucaldacaq bu sənət, oğlum.*

Ədəbiyyatımızda belə bir rəvayət mövcuddur ki, bir gün Caminin bacısı oğlu deyir ki, dayı, mən Nizamiyə nəzirə yazmaq fikrinə düşmüşəm, bu işə sən necə baxırsan? Bu dəmdə Cami aşağıdakı bəndi bədahətən söyləyir:

*Şeir aləminin olubdur üç peyğəmbəri,
Firdovsi, Sədi, bir də Ənvəri.*

Bu məqamda “dayı, bəs Nizaminin adını çəkmədiniz, axı” deyən bacı-oğlu təəccübünü gizlətmir. Cami isə: Bacıoğlu, mən şeir aləminin peyğəmbərlərindən söz açdım, Nizami isə şeirimizin Allahıdır”, cavabını verir. Nizami sənətinə qiymət zaman-zaman onun ləyaqətli övladları, qədərbilən şagirdləri tərəfindən verilib və bu gün də verilməkdədir. Bu məqamda Aşıq Şəmşir də öz övladlıq borcunu lətif misraları ilə ödəməyə çalışır:

*Şəmşir, sözlərinin bir hökmü vardı,
İnsan gedərgidi, söz yadigardı.
Sənətin qapısı bağlı qalardı,
Nizamidən bizə dəb olmasaydı.*

Ustaplara hörmət fəlsəfənin inkar qanunu ilə birgə səslənir. Ustadlar Şəmşir poeziyasında ucaboylu, qədd-qamətli, uzunömürlü saf çinarlara, palıdlara, bugünkü nəsillərsə həmin çinarların, həmin palıdların pöhrəsinə, şivinə bənzədilir. Bir daha kökə bağlılığı ortaya qoyur:

*Çinarlar, palıdlar tanınmazdılar,
Köklərində pöhrə, şiv olmasaydı.
Nəsiminin adı çəkildimi,
Şeirdən tikilmiş ev olmasaydı.*

“Ustadına kəm baxmaq” kimi antietik dəyər hər zaman sənətkarların diqqət mərkəzində olmuşdur:

*Xəbis ha qazansa, az deyər çoxa,
Xəznəsi olsa da, hesabdı yoxa,
Bir şagird ki, ustadına kəm baxa,
Malı da, pulu da zəhrimar olar.*

Ustada qarşı unutqanlıq sərt qınağa çəkilir. Puldan yapışmamaq tövsiyə olunur:

*Şagird var, ustadı salmır yadına,
İlqarı unudub, puldan yapışır.*

“Əsl sənətkar şagirdlərinin həyatda və sənətdə qoyduqları izlərlə tanınar” prinsipini əldə əsas tutan Aşıq Şəmşir babası Misgin Abdalın Dağıstandan – Dərbənddən üzü Kiçik Qafqaza – Kəlbəcərə doğru iz salmasından danışır:

*Əsir Dağıstanın yeli Qoşqara,
Yolum çox düşübdü, bəli, Qoşqara,
Kəpəzə, Murova, Dəli Qoşqara,
Salar şagirdlərim iz mənim kimi.*

Aşıq Şəmşir yaradıcılığında pessimist ovqata yer yoxdur. Ulu bir şəcərəyə söykənən aşıq sənətkar babalarını külli Azərbaycana və onun hüdudlarından kənara tanıtmaqla dialektikanın irsi-genetik qanunu kimi bəlli olan inkar qanununun həmişə mövcudluğunu diqqətə çatdırır, şüurlara yönəldir:

*Şəmşir bu dövrandan olmadı küskün,
Ustadım Qurbandı – babası Miskin.
Qolum qüvvətlidi, qılincim kəskin,
Siz də olun tiği-tiz mənim kimi.*

Ağdabanlı Şair Qurban, Aşıq Ələsgər ustad kimi həmişə xatırlanır, onların yerlərinin cənnətlik olduğunu şeir dilində çatdırır:

*Çəmənlərin müşkü-ənbər,
Cənnətin ətrinə bənzər.
Nə Qurban var, nə Ələsgər,
Baxır həsrət yola yaylaq.*

Ustadlar Aşıq Şəmşir üçün cismən həyatda olmasalar da belə, mənəvi güc, qüdrət baxımından həmişə onun yanındadırlar:

*Axtarırsan insanı sən,
Ələsgəri, Qurbanı sən.*

*Sən ki, dağlar tərlandısan,
Dur qanad çal baxa-baxa.*

Başqa bir qoşma bəndlərində müasirləri yada düşür. Ustad öz ustadları və şagirdləri ilə keçmişimizlə bu günümüz arasında varislik yaradır. Əgər insanlar ağır durumda cismani övladlarını arayırsa, Aşıq Şəmşir özünə mənəvi övlad hesab etdiyi şagirdlərini – Bəhmən Vətənoğlunu, Məmməd Aslanı, Şamil Dəlidağı, Həbib Əhmədovu, Əyyub Cabbarovu arayır:

*Canım xəstə, gör nə müddət,
Sadıq dərdim bilmir əlbət.
Gəl, a Bəhmən, gəl, a Məmməd,
Soruş əhval, baxa-baxa.*

Həzrət peyğəmbərimiz Məhəmmədin əmisi oğlu, xəlifə Əli ibn Əbu-Talibi şairlər ordusunun başçısı kimi, ən böyük Ustad kimi xalqa tanıdır:

*Şamil məni gəzər, bəli,
Həbib, Əyyub bilsə, gəli.
Talibin övladı Əli,
Yadına sal, baxa-baxa.*

“Baxa-baxa” gəraylisinin növbəti bəndində isə Ustad mürşidindən müridinə – şagirdi Əlqəməyə qayıdır:

*Görsə məni bu çatında,
Qanı donar, həsrətin də.
Əlqəməninin cəsətində
Yanar tonqal, baxa-baxa.*

Ustad, mürşid, müəllim anlayışları Aşıq Şəmşir şeirlərində yer almaqla yanaşı, eləcə də şagirdlərə də, müridlərə də yer ayrılır. 1969-cu ildə Bakıda müalicə olunan sənətkar gənc sənət dostlarına, tələbələrini – Bəhmən Vətənoğlunu, Eyyubu, Dəllər Kərəmi, Rüstəmi, Bəhrəmi, Qarabağlı Səfəri, Şair Vəli Gəncəlini, Müzamil, Cəməli, Əli Qurban Dastançını – “Yetir” rədifli qoşmada xalqa tanıdır, “Yurd yeri boş deyil” fəlsəfi müddəasını şeir dilində ünvanlayır:

*Səslə Kəlbəcəri başdan-ayağa,
Bilsin Bəhmən, Eyyub-gəlsin sorağa.
Səcdə qılam Qurban adlı bulağa,
O yurda dilxunam, dilsuzam, yetir.*

Ustadlara hörmət, keçmişi yada salmaq, keçmişimizi gələcəyimizə, dünənimizi sabahımıza tuşlamaq aşığın yaradıcılığı boyu ana xətt kimi keçir:

*Qurbanla Ələsgər yandıran şama,
Yoxsa, olub sən pərvanə, gəlibsən.
Bu arzu-diləkdə çatarsan kama,
Doğru yola mərd-mərdanə gəlibsən.*

*Tanış ol ustadın əsli-soyundan,
Yol çəkilib yeddi dağlı boyundan.
Qurban bulağının içib suyundan,
Bəlkə, elə bu dərmana gəlibsən.*

Araşdırmalar ustad-şagird münasibətlərinin gələcəkdə də dərinləndirilməsinə tədqiqini zəruri edir. Bu münasibətlərin öyrənilməsinin subordinasiya baxımından həyatın digər sahələrinə də tətbiqinin şübhə doğurmayacağı bəri başdan məlum olur.

DƏDƏ ŞƏMŞİRİN RUHUNA EHTİRAM

Kəlbəcərin işğaldan azad olunması ərəfəsində bu torpağın yetişdiriyi böyük şəxsiyyətlərdən biri, Azərbaycan aşığı sənətinin inkişafında özünəməxsus yeri olan Dədə Şəmşirə həsr olunmuş yeni kitab işıq üzünə gəlib. Doğrudur, indiyədək ustad aşığı olmaqla yanaşı, həm də böyük şair olan Dədə Şəmşirin yaradıcılığında bəhs edən çoxlu kitablar nəşr olunub. Bu kitabda isə XX əsr Azərbaycanın aşığı sənətinin görkəmli simalarından biri, ulu öndər Heydər Əliyevin də dediyi kimi, “qədim kömlərə malik Azərbaycan aşığı sənəti ənənələrinin davam etdirilməsi və zənginləşdirilməsində böyük əməyi olan” Aşığı Şəmşirin poetik yaradıcılığında seçmələr – onun hikmətli kəlamları toplanıb. Kitabın müəllifi Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi, Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğlu, redaktoru Əməkdar elm xadimi, professor Qəzənfər Paşayevdir.

